

Vergaderjaar 2017–2018

29 538

Zorg en maatschappelijke ondersteuning

Nr. 263

BRIEF VAN DE MINISTER VAN VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 15 juni 2018

Hierbij bied ik u het rapport «Kwetsbaar en eenzaam? Risico's en bescherming in de ouder wordende bevolking» aan¹. Dit rapport is opgesteld door het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) en gaat in op de achtergronden van eenzaamheid en de verschillende factoren die gevoelens van eenzaamheid beïnvloeden in met name de tweede levenshelft. Het SCP heeft dit onderzoek uitgevoerd op verzoek van de Coalitie Erbij en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) onder het vorige kabinet.

Het voorkomen en bestrijden van eenzaamheid onder ouderen heeft mijn aandacht. Dit rapport maakt inzichtelijk waarom dat nodig is en welke factoren meespelen in dit omvangrijke maatschappelijke probleem. Met deze brief breng ik de bevindingen van het onderzoek onder uw aandacht en hoe dit in het actieprogramma Eén tegen Eenzaamheid, dat ik u op 20 maart jl. heb toegestuurd, opgepakt wordt.

Bevindingen uit het rapport

Het onderzoek geeft inzicht in:

1. de trends in de prevalentie van eenzaamheid onder ouderen;
2. verschillende factoren die een rol spelen bij het ontstaan van eenzaamheid in met name de tweede levenshelft; en
3. hoe eenzaamheid samenhangt met zaken als geluk. Hiervoor is onderzoek gedaan onder ouderen, zelfstandige wonende Wmo-melders, en verpleeghuisbewoners.

Allereerst blijkt uit het onderzoek dat eenzaamheid onder 55-plussers tussen 1996 en 2016 niet is gedaald, omdat het aantal ouderen in onze samenleving toeneemt. Hierdoor zijn meer ouderen in Nederland eenzaam dan in 1996. Eenzaamheid blijft dus een hardnekkig probleem,

¹ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl

waar veel ouderen mee te maken hebben. Positief nieuws is dat de individuele kans op eenzaamheid is gedaald, omdat de leefsituatie van ouderen in deze tijdperiode is verbeterd.

Ten tweede laat het rapport zien dat diverse factoren een rol spelen bij het ontstaan van eenzaamheid in met name de tweede levenshelft. Eenzaamheid neemt toe met de leeftijd en verlieservaringen zijn een oorzaak waarom mensen last krijgen van gevoelens van eenzaamheid: verlies van een partner, het sociale netwerk, dagelijkse contacten, en ervaren regie over het leven. Dit alles neemt af, terwijl ouderen tegelijkertijd steeds afhankelijker worden van professionele zorg en ondersteuning. Opvallend is dat als een oudere op hoge leeftijd wordt opgenomen in een verpleeghuis, eenzaamheid afneemt. Uit het rapport blijkt dus dat thuiswonende ouderen een risicogroep zijn, waar we extra oog voor moeten hebben als het gaat om eenzaamheid.

Ten derde komt uit het onderzoek naar voren dat mensen met gevoelens van eenzaamheid zich niet vanzelfsprekend ook ongelukkig voelen. Wanneer we eenzaamheid willen aanpakken en bovenal de kwaliteit van leven van ouderen willen vergroten, is volgens het rapport een brede aanpak nodig die zich ook op andere aspecten van kwaliteit van leven, zoals op geluksbevordering richt. Dit kan bijvoorbeeld door kunstbeoefening, maar ook door te sporten.

Reactie op het rapport

Het rapport «Kwetsbaar en eenzaam?» vergroot de kennis over de oorzaken, ernst en complexiteit van het vraagstuk en draagt daarmee bij aan een passende aanpak. Uit dit onderzoek blijkt dat het aantal eenzame ouderen in Nederland nog altijd groeit, omdat het aantal ouderen in onze samenleving toeneemt. Eenzaamheid neemt toe met de leeftijd en is daardoor een dagelijkse realiteit voor een groot aantal ouderen in Nederland. De vormen en oorzaken van eenzaamheid zijn divers. Een brede, veelzijdige aanpak door een bundeling van alle krachten en partijen is dan ook nodig. Dé eenzaamheid oplossen kan niemand, maar iemands eenzaamheid doorbreken kan iedereen.

Thuiswonende ouderen hebben een groter risico zich eenzaam te voelen. Er valt te leren van de gemeenschap, zorg en nabijheid van activiteiten die er in een verpleeghuis zijn. Het afgelopen maart gelanceerde actieprogramma Eén tegen Eenzaamheid richt zich op het signaleren, bespreken, aanpakken en uiteindelijk ook duurzaam voorkomen van eenzaamheid. Om ouderen het verschil te laten merken, is het belangrijk dat burens, kinderen, apothekers, winkeliers, postbodes, vrijwilligers, sociaal werkers, wijkverpleegkundigen en huisartsen zich begaan voelen en toegerust weten er iets aan te kunnen doen. Landelijk en lokaal worden (vertegenwoordigers van) deze mensen in coalities samen gebracht zodat vanuit een gezamenlijke visie ieder in zijn eigen kracht kan handelen. Met een publiekscampagne en aansprekende ambassadeurs richt ik op het aanboren van de kracht in de samenleving om het verschil te maken.

De kennis en kunde die al ontwikkeld is in koplopende gemeenten en organisaties, wordt in een «gereedschapskist» gebundeld en breed beschikbaar gesteld. Adviseurs worden aangesteld die kunnen ondersteunen om tot een lokale aanpak van eenzaamheid te komen, die aansluit bij de lokale behoefte. Bestuurders zullen door een ambassadeur gemotiveerd worden in actie te komen mocht dat niet al het geval zijn. Per wijk zal in kaart gebracht worden waar het meeste risico op eenzaamheid is zodat men weet waar welke interventie het beste ingezet kan worden. Het beschikbare aanbod kan beter in beeld gebracht worden en vrijwillig-

ligers kunnen verder getraind worden om dit op een effectieve wijze toegankelijk en bereikbaar te maken. Een signaleringssysteem dat ontwikkeld is om meldingen over eenzaamheid op te vangen, wordt beschikbaar gesteld voor andere gemeenten die daar behoefte aan hebben.

In de «week tegen eenzaamheid» van 27 september t/m 6 oktober hoop ik al veel ondersteuning klaar te hebben staan zodat op zoveel mogelijk plekken in Nederland een extra boost in de aanpak tegen eenzaamheid gegeven kan worden.

Het rapport laat ook zien dat de kennis over wat eenzaamheid is, wat het doet en wat je er tegen kan doen nog verder verdiept moet worden. Het actieprogramma investeert in deze kennis en brengt wetenschappers en actieonderzoekers samen om al werkende weg de inzichten te vergroten. Deze kennis moet vooral direct kunnen landen bij de vele vrijwilligers en professionals zodat zij verschillende pijlen op hun boog hebben om doeltreffend iets te kunnen doen aan de eenzaamheid bij ouderen.

Nederland is rijk aan een divers aanbod van prachtige initiatieven die iets doen om iemands eenzaamheid te doorbreken. Maaltijden, vervoersdiensten, hulplijnen, maatjes, talkshows, theatergroepen, vriendschapstrainingen enzovoorts. Als dit er niet was, dan zou het bijgevoegde rapport waarschijnlijk een heel ander beeld laten zien. Op deze kracht bouwen we verder. Aan het eind van dit jaar zal ik u verder informeren over de vorderingen van het programma.

De Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport,
H.M. de Jonge